

Aylık Suriye Bülteni -İsrail-İran Savaşı Gölgesinde Yeni Suriye Meclisine Doğru İlk Adım

Haziran 2025

Özet

Haziran ayı Suriye’yi, Aralık devriminin gerçekleşmesinin ardından karşılaştığı en kritik bölgesel sınavlardan biriyle karşı karşıya getirmiştir. Bu dönemde yaşanan İran-İsrail çatışması, Ortadoğu’nun istikrar ve güvenlik dinamiklerini köklü bir şekilde etkileme potansiyeli taşımış ve Suriye’nin bu süreçten doğrudan etkilenme riskini beraberinde getirmiştir. Suriye yönetimi, söz konusu bölgesel sınamayı üç temel stratejik alanda kapsamlı bir direnç yaklaşımıyla karşılamıştır ve çatışmanın dışında kalmayı başarmıştır. İç güvenlik politikalarında ise yaşanabilmesi muhtemel sıkıntılara yönelik önlemler arttırılmıştır. Bölgesel çatışma ortamının yaratmış olduğu istikrarsızlık faktörlerinin ülke içerisine sızmalarının önlenmesi amacıyla güvenlik tedbirleri güçlendirilmiştir. Bu çerçevede sınır güvenliği ve iç istikrarın korunmasına yönelik önlemler alınmıştır. Suriye için belki de en önemli gelişme yeni Suriye meclisinin 150 üyesinden, 100 üyesini kısmi yerel seçimlerle belirleyecek olan komitenin kurulması olmuştur. Diplomatik cephede ise Suriye, uluslararası kuruluşlar ve aktörlerle olan temas ve görüşme trafiğini yoğunlaştırmıştır. Bu diplomatik hareketlilik, ülkenin uluslararası arenada konumunu güçlendirme ve bölgesel krizlerden izole olma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Ekonomik alanda ise Suriye, uluslararası finans sistemine entegrasyon hedefi doğrultusunda sistematik adımlar atmıştır. Ekonomik istikrarın sağlanması, bölgesel krizlerin potansiyel etkilerini en aza indirmek açısından kritik öneme sahip olmuştur.

Bölgesel Sınamada İç Güvenlik ve İstikrar

Haziran ayı, bölgede 12 günlük İran-İsrail çatışmasının etkilerinin büyük ölçüde hissedildiği bir dönem olmuştur. Kaçınılmaz biçimde Suriye de bu bölgesel kriz ve çatışmayı bir sınama süreci olarak karşısında bulmuştur. Söz konusu sürecin Suriye’ye yönelik yansımaları ilk olarak iç güvenlik ve istikrar bağlamında kendisini göstermiştir. Çatışma sürecinde karşılıklı olarak kullanılan füze, roket ve dron kalıntılarının Suriye topraklarına düşmesi, Suriye’nin bu süreçte doğrudan tehdit altında olduğunu göstermiştir. Bu çatışma sürecinde sivil havacılığa hava sahasını kapatarak güvenlik tedbirlerini artıran Suriye makamları, bunun yanı sıra söz konusu süreci Suriye’de istikrarsızlık ve kaos yaratmaya yönelik bir konjonktür olarak değerlendirme girişimlerinin de önüne geçmeye çalışmıştır.

Bu çabaların yanında Suriye güvenlik güçleri, ülke genelinde organize suç şebekelerine yönelik kapsamlı operasyonlar düzenlemiştir. Bunlar arasında, Humus kırsalındaki Kuseyr İç Güvenlik Müdürlüğü tarafından, Lübnan’a silah kaçakçılığı yapıldığı iddiası üzerine gerçekleştirilen operasyon dikkat çekmiştir. 100’den fazla silah ve mühimmatın ele geçirildiği bu operasyon, sınır güvenliğinin sağlanması açısından önemli bir başarı olarak kayda geçmiştir. Diğer yandan uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede de önemli adımlar atılmıştır.

Suriye İçişleri Bakanlığı, Lübnan sınırına yakın bir bölgede bir kaçakçılık şebekesine yönelik gerçekleştirilen operasyonda yaklaşık üç milyon Captagon hâpı ele geçirildiğini duyurmuştur. Bu operasyon, bölgede uyuşturucu ticaretinin önlenmesi açısından önemli bir hamle olarak değerlendirilmiştir.

Devrik Esed rejimi kalıntılarıyla mücadele kapsamında ise Suriye İçişleri Bakanlığı, Esed rejiminin Üçüncü Tank Tümeni Komutanı Tümgeneral Muvaffak Nazir Haydar'ın tutuklandığını açıklamıştır. Diğer yandan Suriye güvenlik kaynakları, Kuneytra'da İran ile bağlantılı grupların provokasyon hazırlığında olduğu uyarısında bulunarak bölgedeki istikrarı tehdit eden unsurlara yönelik operasyonların devam ettiğini bildirmiştir. Bu operasyonlar, eski rejim kalıntıları ile İran'a bağlı hücrelerin kriz dönemlerinde yaşanabilecek kargaşa ve provokasyona elverişli zemin ortamını fırsat olarak değerlendirme arayışlarının önüne geçildiğini göstermiştir. Buna karşın terör tehdidi açısından en dramatik gelişme, Şam'daki Mar İlyas Kilisesi'nde meydana gelen patlama ile kendisini göstermiştir. 20 kişinin yaşamını yitirdiği, 52 kişinin de yaralandığı bu saldırının DEAŞ tarafından düzenlendiği açıklanmıştır. Ancak saldırıyı resmî olarak yeni kurulan Ensar el Sünne grubu üstlenmiştir. Her ne kadar Ensar el Sünne, kendisini müstakil bir yapılanma olarak lanse etse de Suriye makamları ve ilgili uzmanlar grubun DEAŞ iltisaklı olduğunu değerlendirmektedir. Nitekim saldırıyı düzenleyenlerin El Hol kampından gelmeleri bu değerlendirmeyi güçlendirmektedir. Bu olaya paralel olarak ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM), Suriye'nin kuzeybatısında düzenlenen hava saldırısında bir DEAŞ liderinin öldürüldüğünü duyurmuştur. Bu durum Suriye'de DEAŞ tehdidinin asgari düzeye indirilmesine rağmen devam ettiğini ve bölgesel bir kriz ve çatışma konjonktürlerinde aktif hale gelebildiğini göstermiştir. Suriye Demokratik Güçleri (SDG) de DEAŞ'a karşı güvenlik operasyonu düzenlediğini duyurmuştur.

Yeni Suriye Meclisi

Bölgesel çatışma ve kriz süreci yaşanırken Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed el-Şara, Muhammed Taha el-Ahmed başkanlığında "Halk Meclisi Seçimleri Yüksek Komitesi" kurulmasını öngören Cumhurbaşkanlığı Kararnamesini yayınlamıştır. Komite, geçiş döneminin özelliklerini dikkate alan istisnai bir seçim süreciyle, yurt içinde ve yurt dışında tüm Suriyelileri temsil eden gerçek bir yasama organı kurma hedefinin olduğunu açıklamıştır. Komitenin çalışmaları sonucunda yeni Suriye meclisinin 100 milletvekili yerel kısmi seçimlerle belirlenecektir. Meclisin geriye kalan 50 vekili ise Anayasa Deklarasyonu'na göre Cumhurbaşkanı Ahmed Şara tarafından atanacaktır. Kurulacak meclisin öncelikli görevi geçiş döneminde yasama görevini ifa etmek, yeni Suriye anayasasını hazırlamak ve ülkenin seçimlere gidebilmesi için gerekli yasal zemini oluşturmak olacaktır. Geçici Anayasa Deklarasyonu'na göre meclisin, uluslararası güvenlik ve askerî işbirliği gibi jeopolitik kararları onaylama veya reddetme yetkisi de bulunmaktadır.

Söz konusu komitenin içerisinde farklı etnik ve dini yapılara mensup kişilerin yer alması da Suriye hükümetinin kapsayıcı yaklaşımının bir tezahürü olarak değerlendirilmiştir. Özellikle komite içerisinde Eski Suriye Muhalifleri ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu

(SMDK/SUKO) Başkanı Enes el Abde ve Eski Yüksek Müzakere Heyeti Başkanı Bedir Camus'un bulunması dikkat çekmiştir. Nitekim Esed rejiminin devrilmesinden önce meşru Suriye muhalefetini siyaseten temsil eden ve BM süreçlerinde yer alan bu isimlerin komitede yer alması, yeni Suriye hükümetinin diğer Suriyeli muhalif yapıları dışlamadığına dair bir işaret olarak görülmüştür.

Güvelik ve istikrara yönelik söz konusu adımlar mülteci sorunu çözümünde de kendisini göstermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre, Esed rejiminin devrilmesinden bu yana iki milyondan fazla Suriyeli mülteci ve yerinden edilmiş aile Suriye'ye geri dönmüştür.

Bölgesel Kriz Sürecinde Diplomatik Direnç

Bölgesel çatışma ve kriz ortamı, devletlerarası temasları ve diplomatik faaliyetleri kısıtlarken Suriye ise bu alanda girişimlerini ve faaliyetlerini artırmıştır. Bu süreçte ilk olarak sivil havacılık alanında sembolik bir adım atılarak Suriye Havayolları'na ait bir yolcu uçağı 12 yıllık aradan sonra Şam'dan İstanbul'a bir uçuş gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte Suriye Sivil Havacılık Müdürlüğü, çatışma sürecinde kapatılan Suriye hava sahasının sivil havacılığa tamamen yeniden açıldığını duyurarak ülkenin uluslararası havacılık ağına tekrar entegrasyonunun tamamlandığını da duyurmuştur.

Uluslararası örgütler ve yapılarla ilişkilerin geliştirilmeye devam edildiği haziran ayında yaşanan bir diğer önemli gelişme, AB'nin Akdeniz Bölgesi Komiseri Dubravka Šoečka'nın Şam ziyareti olmuştur. Söz konusu ziyaretin ardından Šoečka, Suriye'nin Güney Komşuluk Politikasına entegrasyonu konusunda Devlet Başkanı Ahmed el-Şara ile yapıcı görüşmelerde bulunduğunu açıklamıştır. Diğer yandan AB'nin, Suriye'nin yeniden inşasına yönelik 175 milyon avroluk yardım paketinin Suriye'ye yönelik açık bir destek anlamına geldiği de vurgulanmıştır. Suriye Dışişleri Bakanı Esad el-Şeybani, Mısırlı mevkidaşı Bedir Abdül Ati ile Oslo Forumu kapsamında görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Suriye Büyükelçisi Shi Hongwei ile yapılan görüşmede ise ikili işbirliğini geliştirme yolları ele alınmıştır. Şeybani aynı zamanda Azerbaycan Büyükelçisi ile yaptığı görüşmelerde de enerji alanında iki ülke arasındaki işbirliği imkânlarını değerlendirmiştir.

Uluslararası kuruluşlarla işbirliği kapsamında, OPEC Uluslararası Kalkınma Fonu Genel Direktörü Abdulhamid ElHalifa'nın, kurumun Suriye'deki faaliyetlerini yeniden başlatmaya hazır olduğunu açıklaması önemli bir gelişme olarak kayda geçmiştir. Son olarak Suriye Dışişleri Bakanı Esad el-Şeybani, İsrail'in Suriye'ye yönelik saldırılarının uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve bunun bir provokasyon olduğunu belirtmiştir. Kuneytra kırsalındaki İsrail askerî güçlerinin El Hamidiye kasabasındaki evleri yıkma girişimi, İsrail'in Suriye'ye yönelik saldırıganlığının İran ile çatışma sürecinde de devam ettiğini göstermiştir.

Bölgesel Sınama Sürecinde Ekonomik İstikrar

İran-İsrail çatışmasının olumsuz etkileri ekonomik alanda, bölgesel ve küresel düzeyde ciddi biçimde kendisini gösterirken Suriye, istisnai bir örneklik olarak bu süreçten ayrılmıştır.

Haziran ayı Suriye’de ekonomik açıdan olumlu ve ivme kazandırıcı gelişmelerin yaşandığı bir ay olmuştur. Bu süreçte en kritik gelişme Suriye Merkez Bankası Başkanı Abdülkadir el-Husriya’nın, Suriye’nin SWIFT uluslararası ödeme sistemine yeniden dâhil olacağını ve 14 yıllık iç savaşın başlamasından bu yana ilk defa doğrudan uluslararası banka transferinin gerçekleştirildiğini açıklaması olmuştur. Bu durum, Suriye’nin küresel finansal sisteme yeniden entegrasyonu açısından tarihi bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişme ile yakından ilişkili olarak Uluslararası Para Fonu (IMF) heyeti, Esed rejiminin devrilmesinin ardından ülkedeki ekonomik ve mali koşulları değerlendirmek amacıyla 2009’dan bu yana ilk kez Suriye’ye beş günlük ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, uluslararası finansal kurumların Suriye ile ilişkilerini yeniden kurma sürecinin başlamasına işaret etmektedir. Bu durumun somut bir yansıması olarak Dünya Bankası, Suriye’de elektrik arzını iyileştirmek ve ekonomik toparlanmayı desteklemek amacıyla 146 milyon dolarlık hibeyi onaylamıştır. Ayrıca Suriye Başkanı, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele standartlarına tam uyum sağlandığını, dünyayla finansal entegrasyon planlarının sürdürüldüğünü açıklamıştır. Bu açıklama da Suriye’nin küresel finansal sistemle entegrasyon yönündeki çabasının önemli bir göstergesi olmuştur.

Bankacılık sektöründe ise modernizasyon çalışmaları da hız kazanmıştır. Suriye Merkez Bankası Başkanı, Fransız Merkez Bankası ile para politikası araçlarının modernizasyonu ve merkez bankasının bağımsızlığının güçlendirilmesi konusunda görüşmelerde bulunurken Katar Büyükelçisi ile yapılan görüşmede de Katar’ın, Suriye Merkez Bankasının kalkınma planlarına destek verme imkânları ele alınmıştır. Ayrıca Suriye Merkez Bankası Başkanı, Suriye’nin birkaç hafta içinde bir ABD bankasıyla ilk finansal işlemin gerçekleştirilmesinin öngörüldüğünü de açıklamıştır.

Diğer yandan ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack, Suriye-Amerikan şirketlerinin Suriye’ye geri dönmelerinin telekomünikasyon altyapısının yeniden inşası açısından önemli bir gelişme olduğunu belirtmiştir. Bu süreçte Suriye Telekomünikasyon Bakanlığı, tüm bölgelerde evlere ve ofislere doğrudan fiber optik ağ hizmeti sunmayı amaçlayan ‘Barq Net’ projesi için altyapı çalışmalarının başladığını duyurmuştur.

Ticari ilişkiler ve yatırımlar bağlamında da haziran ayı, Suriye açısından oldukça hareketli geçmiştir. Suriye Ekonomi ve Sanayi Bakanlığı, ulusal ekonomiyi desteklemek için stratejik plan kapsamında sanayi şehirleri için yeni bir yatırım sisteminin onaylandığını duyurmuştur. Suriye Maliye Bakanı Muhammed Yasir Barniyeh, Şam’da bir Suriye-Suudi yatırım forumu düzenleneceğini açıklamıştır.

Bununla birlikte Ürdün’ün, Suriye’ye yönelik ihracatının yılın başından mayıs ortasına kadar önemli artış kaydederek yaklaşık 88,65 milyon dinar değerine ulaştığı bildirilmiştir. Irak Sınır İdaresi, El Kaim sınır kapısında ticaret ve yolcu geçişlerinin yeniden başladığını duyurmuştur. Ürdün Maliye Bakanlığı, Suriye menşeli araçlardan alınan ücretleri azaltma kararı aldığını açıklamıştır. Suriye Limanlar İdaresi, Romanya’ya ihracat hazırlıkları kapsamında Tartus limanında fosfat yükleme işinin başladığını duyurmuştur.